

Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці

Анотація

Посібник містить відповіді на ключові питання з магістерської початкової дисципліни «Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці».

Стане в нагоді при підготовці до Єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальністю «Право».

Для студентів, аспірантів, викладачів вищих юридичних закладів освіти, практикуючих юристів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ПУБЛІЧНЕ ПРАВО: СУЧАСНІ ДОКТРИНИ В СУДОВІЙ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ПРАКТИЦІ

Навчальний посібник
для студентів магістратури
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

За загальною редакцією
проф. *Т. М. Слінько* та доц. *Л. І. Летнянчина*

Харків
«Право»
2023

Авторський колектив:

канд. юрид. наук, проф. *Слінько Т. М.* – керівник авт. кол., тема 7 (у співавт. з Ткаченком Є. В.);

канд. юрид. наук, доц. *Летнянчин Л. І.* – наукове редагування, теми 4, 5 і 6 (питання 6.6, 6.8, 6.9);

канд. юрид. наук, доц. *Берченко Г. В.* – теми 6 (крім питань 6.6, 6.8, 6.9) і 8; канд. юрид. наук, доц. *Ткаченко Є. В.* – теми 2 (у співавт. з Байрачною Л. К.) і 7 (у співавт. із Слінько Т. М.);

канд. філос. наук, доц. *Байрачна Л. К.* – тема 2 (у співавт. з Ткаченком Є. В.);

канд. юрид. наук, доц. *Дахова І. І.* – тема 10;

канд. юрид. наук, доц. *Ковтун В. І.* – тема 9;

канд. юрид. наук, доц. *Павишук К. О.* – тема 1;

канд. юрид. наук, доц. *Романюк П. В.* – тема 3 (у співавт. з Мохончуком Б. С.);

канд. юрид. наук, ст. викл. *Мохончук Б. С.* – тема 3 (у співавт. з Романюком П. В.)

*Рекомендовано до видання науково-методичною радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 4 від 10 травня 2023 р.)*

Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці : навч. посіб. для студентів магістратури вищої освіти другого (магістер.) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спец. 081 «Право» / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Г. В. Берченко та ін.] ; за заг. ред. проф. Т. М. Слінько, доц. Л. І. Летнянчина ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2023. – 368 с. ISBN 978-966-998-606-1

Посібник містить відповіді на ключові питання з магістерської початкової дисципліни «Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці». Стане в нагоді при підготовці до Єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальністю «Право».

Для студентів, аспірантів, викладачів вищих юридичних закладів освіти, практикуючих юристів.

УДК [34.07+340.132.6+342](477)(07)

© Слінько Т. М., Летнянчин Л. І., Берченко Г. В. та ін., 2023

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2023

Зміст

Тема 1. Публічне право в системі національного права

1.1. Феномен публічного і приватного права. Публічно-правові начала в системі права	8
1.2. Галузі публічного права. Принципи публічного права	10
1.3. Система джерел публічного права: історико-правовий вимір	12
1.4. Публічний інтерес як об'єкт правового захисту. Види публічних інтересів	15
1.5. Суб'єкти публічно-правових відносин	18
1.6. Публічні інститути	20

Тема 2. Владні повноваження та компетенція органів публічної влади

2.1. Доктрина обмеженого правління – стрижневий елемент конституціоналізму	22
2.2. Поділ влади, механізм стримувань і противаг, незалежна судова гілка як елементи доктрини обмеженого правління	27
2.3. Громадський контроль у системі обмеження влади	32
2.4. Механізми демократії в державному урядуванні (принцип прозорості, електронний уряд)	37
2.5. Доктрина належного урядування (good governance) в судовій та адміністративній практиці	40
2.6. Принцип захисту довіри громадян до держави і до права («доктрина vacatio legis») у практиці Конституційного Суду України	44
2.7. Конкуруюча компетенція і спори про повноваження в публічному праві	46
2.8. Принципи позитивного й негативного визначення компетенції органів місцевого самоврядування	49
2.9. Делегування державних повноважень і повноважень органів місцевого самоврядування	53
2.10. Доктрини «прихованих» і «вичерпних» повноважень	58

Тема 3. Дискреція органів публічної влади та судовий контроль за її реалізацією

3.1. Дискреційні повноваження органів публічної влади, їх види	63
3.2. Дискреція при здійсненні правотворчості	68
3.3. Дискреція при здійсненні правозастосування	71
3.4. Суддівський розсуд (судова дискреція)	74

3.5. Вимоги до здійснення (реалізації) дискреційних повноважень	79
3.6. Судовий контроль за реалізацією дискреційних повноважень.....	83
3.7. Доктрина неприпустимості надмірного формалізму.....	85

Тема 4. Публічно-правові доктрини в судовій діяльності

4.1. Поняття й ознаки правової доктрини. Правова доктрина як джерело права	90
4.2. Публічно-правові доктрини в судовій практиці та правотворчості	93
4.3. Судовий активізм і судова правотворчість	97
4.4. Доктрина прямої дії норм Конституції України.....	102
4.5. Прогалини в законодавстві як об'єкт конституційного та судового контролю	109
4.6. Правові висновки Верховного Суду та їх роль у правозастосовній практиці.....	117
4.7. Доктрина «політичного питання» в практиці Конституційного Суду України та Верховного Суду	119

Тема 5. Конституційна доктрина України

5.1. Поняття й загальна характеристика конституційної доктрини України, її складові	125
5.2. Проблеми становлення в Україні сучасної конституційної доктрини	129
5.3. Принципи розвитку офіційної конституційної доктрини України	138
5.4. Доктрина «дружнього ставлення до міжнародного права»	142
5.5. Юридичні позиції Конституційного Суду України: природа, значення, особливості зміни	147
5.6. Юридичні позиції Конституційного Суду України як складові офіційної конституційної доктрини України.....	149
5.7. Доктрини в практиці Конституційного Суду України.....	152
5.8. Верховенство права (правовладдя) в офіційній конституційній доктрині та судовій практиці	157
5.9. Свобода й людська гідність як фундаментальні конституційні цінності	161
5.10. Окрема думка судді Конституційного Суду України як складова конституційної доктрини	168

Тема 6. Доктрина верховенства Конституції України

6.1. Теорія установчої влади як політико-правова доктрина й національна практика	176
--	-----

6.2. Юридичне верховенство конституції: ідея, принцип, правова реальність.....	180
6.3. Презумпція конституційності нормативно-правових актів	183
6.4. Доктрина конституційної ідентичності і євроатлантичні прагнення України	186
6.5. Ієрархія конституційних цінностей.....	189
6.6. Горизонтальний ефект конституції: теоретико-практичні аспекти.....	192
6.7. Критерії конституційності нормативно-правових актів.....	201
6.8. Статус Конституційного Суду України і його юрисдикція	204
6.9. Проблеми розмежування юрисдикції Конституційного Суду України та інших судових юрисдикцій.....	208
6.10. Юридична природа рішень Конституційного Суду України та проблеми їх виконання (застосування)	213
6.11. Конституційна скарга в механізмі захисту прав людини і основоположних свобод.....	218
6.12. Умови прийнятності конституційної скарги	221
6.13. Перегляд судових рішень за виключними обставинами у зв'язку з встановленою неконституційністю / конституційністю закону або його окремого положення	224
6.14. Відшкодування шкоди, завданої актами і діями, що визнані неконституційними.....	227

Тема 7. Доктрина належної процедури в правотворчій та правозастосовній діяльності

7.1. Дотримання процедури прийняття і набуття чинності нормативним актом як умова їх легітимності	231
7.2. Заборона зворотної дії нормативних актів у часі як належна правова процедура	238
7.3. Презумпція невинуватості в системі процедурних гарантій притягнення особи до юридичної відповідальності.....	242
7.4. Право не свідчити проти себе як процедурна гарантія притягнення особи до юридичної відповідальності	248
7.5. Право на професійну правничу допомогу.....	252
7.6. Концепція «плодів отруєного дерева»	256
7.7. Визнання неправомірними податкових повідомлень-рішень на підставі порушення процедури проведення перевірки	259
7.8. Due process у судовій діяльності.....	263
7.9. Виконання судових рішень як процесуальна гарантія прав людини і основоположних свобод.....	267
7.10. Процедурні й змістовні аспекти представництва прокуратурою інтересів держави.....	271

Тема 8. Доктрина «войовничої демократії»

8.1. Співвідношення доктрин войовничої (озброєної) і процедурної демократії.....	276
8.2. Загальна характеристика форм войовничої (озброєної) демократії в Україні	278
8.3. Практика ЄСПЛ щодо заборони політичних партій. Критерії правомірності заборони.....	281
8.4. Заборона політичних партій і громадських об'єднань: критерії і судова практика в Україні.....	284
8.5. Стандарти проведення люстрації в практиці ЄСПЛ	289
8.6. Національна практика проведення люстрації та проблеми конституціоналізації люстраційних обмежень	291
8.7. Практика ЄСПЛ у справах «Полях та інші проти України» та «Самсін проти України»: ключові аргументи.....	293
8.8. Засудження комуністичного й націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів і теоретико-практичні проблеми обмеження пропаганди їхньої символіки.....	296
8.9. Загальна характеристика рішення Конституційного Суду України від 16 липня 2019 року №9-р/2019.....	300

Тема 9. Доктрина позитивного обов'язку держави

9.1. Доктрина зобов'язань держави у сфері прав людини	303
9.2. Дихотомія негативних і позитивних зобов'язань у сфері прав людини.....	306
9.3. Трирівнева типологія зобов'язань держави: поважати, захищати й забезпечувати реалізацію прав людини	309
9.4. Сутнісний зміст соціальних прав і доктрина стверджувальних дій (<i>affirmative action</i>)	311
9.5. Принцип соціальної держави. Структура права на соціальний захист у контексті позитивних обов'язків держави.....	314
9.6. Заборона втручання держави у сферу індивідуальної свободи. Позитивні зобов'язання держави щодо гарантування «негативних» прав людини, обсяг і зміст таких зобов'язань.....	318
9.7. Доктрина «ефективного контролю» і захист прав людини на окупованих територіях	323
9.8. Захист постраждалих від збройного конфлікту на підконтрольній території. Внутрішньо переміщені особи, право на компенсацію	326
9.9. Практика Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції та доктрина позитивного обов'язку держави.....	330
9.10. Позитивні зобов'язання держави у практиці Європейського суду з прав людини	335

Тема 10. Доктрина правомірних обмежень у реалізації прав людини і основоположних свобод

10.1. Поняття обмеження щодо реалізації прав людини. Співвідношення з категоріями «звуження змісту та обсягу прав людини», «скасування прав людини»	340
10.2. Сутність прав людини і основоположних свобод	346
10.3. Абсолютні та відносні права і свободи людини і громадянина. Каталог абсолютних прав людини	350
10.4. Правомірність обмеження реалізації прав людини і основоположних свобод	354
10.5. «Трискладовий тест», загальна характеристика його складових	355
10.6. «Законність» обмеження реалізації прав і свобод людини	356
10.7. «Легітимна мета» як умова правомірності обмеження реалізації прав людини. Цінності, що захищаються шляхом обмеження реалізації прав людини	357
10.8. «Пропорційність» обмеження (втручання) реалізації прав і свобод людини	359
10.9. «Необхідність у демократичному суспільстві» як умова правомірності обмеження реалізації прав людини	361
10.10. Практика Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції та доктрина правомірних обмежень	362

Навчальне видання

Слінько Тетяна Миколаївна,
Летнянчин Любомир Іванович,
Берченко Григорій Валерійович та ін.

ПУБЛІЧНЕ ПРАВО: СУЧАСНІ ДОКТРИНИ В СУДОВІЙ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ПРАКТИЦІ

**Навчальний посібник
для студентів магістратури
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»**

За загальною редакцією
проф. *Т. М. Слінько* та доц. *Л. І. Летнянчина*

Редактор *Людмила Русанова*
Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

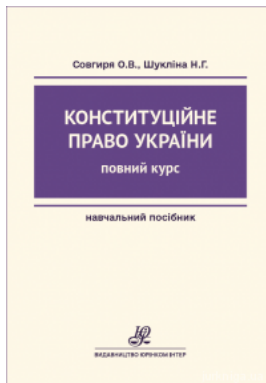
Підписано до друку 09.11.2023.
Формат 60×90/16. Папір газетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 23. Обл.-вид. арк. 18. Тираж 100 прим.
Вид. № 3242

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
вул. Чернишевська, 80, Харків, 61002, Україна
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4219 від 01.12.2011

Виготовлено у друкарні ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. +38 (057) 717-28-80

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 5748 від 06.11.2017

Книги, які можуть вас зацікавити

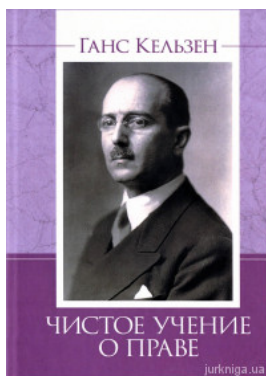
Конституційне право України. Повний курс

Методологія наукових досліджень

Понятіе права

Чистое учение о праве

Суды и верховенство права: взгляд из Нидерландов

Аналіз публічної політики

Перейти до галузі права
Міжнародне право

[Перейти на сайт →](#)